

1 000 transplantácií obličiek na Urologickej klinike v Bratislave

Dňa 14. mája 2009 sa v Bratislave konala slávnostná vedecká schôdza „1 000 transplantácií obličiek na Urologickej klinike v Bratislave“ venovaná významnému míľniku v existencii a činnosti Urologickej kliniky v Bratislave i slovenského zdravotníctva. Na slávnostnej schôdzi pracovníci Urologickej kliniky v Bratislave a pozvaní hostia vzdali hold programu transplantácií obličiek na Slovensku formou prezentácií výsledkov systematickej a cieľavedomej činnosti Urologickej kliniky a ďalších slovenských transplantčných pracovísk na poli odberov a transplantácií obličiek.

Možnosť zachrániť život alebo obnoviť zdravie človeka, ohrozené zlyhaním životne dôležitého orgánu pomocou zdravého orgánu odobratého z tela iného človeka, predstavuje jeden z najväčších úspechov biologicko-lekárskych vied 20. storočia. Riešenie tohto problému, na ktorom sa podieľal široký kruh biológov, fyziológov, internistov, chirurgov a ďalších špecialistov, významne rozšírilo vedomosti o ľudskej podstate a pre ohrozeného človeka prinieslo nebývalé liečebné možnosti. Je súčasne príkladom toho, čo môže ľudstvo spoločným úsilím dosiahnuť.

Rozvoj problematiky transplantácií obličiek bol v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia podmienený poznatkami a pokrokom v technológii dialyzačných prístrojov, v transplantáčnej imunológii, v odbornom a právnom uznaní smrti mozgu podporenom autoritou kresťanských cirkví, v zlepšení účinnosti a znížení toxicity imunosupresívnej liečby a v zdokonaľení techniky konzervácie obličiek.

Predpokladom úspešného transplantáčného programu je výkonný a efektívny systém odberov orgánov. Organizácia odberov orgánov je komplexná tímová činnosť, pričom odbery orgánov sú v každej komunite veľmi citlivou otázkou (etickou, morálnou, náboženskou). Základom každého transplantáčného programu sú odbery a transplantácie obličiek od mŕtvych darcov. Transplantáciami obličiek od živých darcov sa nevyrieši problém nedostatku vhodných obličiek pre transplantáčne účely. Pre mnohých pacientov sú však transplantácie obličiek od žijúcich príbuzných darcov vítanou alternatívou. Výsledky príbuzenských transplantácií obličiek, najmä dlhodobé prežitie štepov, sú totiž z titulu biologickej podobnosti tkanív darcu a príjemcu lepšie ako výsledky transplantácií obličiek od mŕtvych darcov.

Pri príprave transplantácií obličiek na Urologickej klinike vo Fakultnej NsP akademika L. Dérera v Bratislave sa splnili všetky podmienky pre zahájenie a fungovanie programu transplantácií obličiek – bolo zriadené dialyzačné pracovisko na prípravu pacientov s chronickou renálnou insuficienciou na transplantáciu aj na preklenutie obdobia od operácie do prípadného neskoršieho obnovenia funkcie transplantovanej obličky (1970), imunologické pracovisko na tkanivovú typizáciu pacientov a na výber vhodnej dvojice darca – príjemca, anesteziologické a neurologické pracovisko pre prípravu odberu obličiek od mŕtveho darcu po stanovení mozgovej smrti, ďalej prostriedky na imunosupresívnu liečbu a nakoniec chirurgické pracovisko, schopné odobrať a transplantovať obličky.

Profesor Vladimír Zvara je zakladateľom klinického programu transplantácií obličiek na Slovensku. Pre účinnú spoluprácu získal nefrológov, imunológov, anesteziológov, neurológov a ďalších odborníkov. V čase, keď transplantácia obličky bola novou, rizikovou metódou liečby chronickej renálnej insuficiencie, bol ochotný a schopný zobrať na svoje plecia obrovskú zodpovednosť medicínsku aj spoločenskú a v roku 1972 so svojimi spolupracovníkmi transplantoval prvú obličku na Slovensku. S rastúcimi skúsenosťami sa rozšíril program na hemodialýzu a transplantáciu obličky u detí (1973), na opakovanú transplantáciu obličky (1981), príbuzenskú transplantáciu obličky (1989) a ďalej na transplantáciu u pacientov s deriváciou moču, s náhradou chýbajúceho močového kľúčkou tenkého čreva a pod. Profesor Zvara vchoval odborníkov, ktorí následne boli schopní prevziať od neho štafetu, pokračovať v jeho diele a dotiahnuť počet transplantácií obličiek na Urologickej klinike na 1 000.

Transplantáciami obličiek sa dosahujú výborné výsledky. Jeden rok po transplantácii prežíva a funguje viac ako 90 % transplantovaných obličiek a prežíva viac ako 95 % pacientov. Pre porovnanie – úmrtnosť pacientov v čakacej listine na Slovensku je okolo 6,5 % za rok.

Tisíc transplantácií obličiek nepredstavuje však tisíc úspechov. Prišli aj tvrdé rany z neúspechov, a to hlavne v začiatkoch, zapríčinených najrôznejšími faktormi objektívnymi i subjektívnymi.

Zahájiť program transplantácií obličiek bolo možné vďaka ochote veľkého tímu erudovaných a skúsených pracovníkov z rôznych odborov. Zo širokej medziodborovej spolupráce mali prospech aj spolupracujúce pracoviská a to nielen v rozšírení ich vlastného odboru, ale aj v získavaní no-

vých tém pre vedeckú a publikačnú činnosť a následne aj pre získavanie vedeckých hodností.

Pracovníci Urologickej kliniky významným spôsobom prispeli k prezentácii slovenského zdravotníctva na domácich i zahraničných odborných a vedeckých fórach. O problematike transplantácií obličiek publikovali 85 prác v domácich a 42 prác v zahraničných periodikách a predniesli 124 prednášok na domácich a 46 prednášok na zahraničných fórach.

Transplantológia viedla k zvýšeniu úrovne slovenskej urológie a naopak, urológia významne prispela k rozvoju transplantológie. Transplantológia prevzala od urológie osvedčené metódy derivácie moču, rekonštrukcie dolných močových ciest, perkutánnej chirurgie obličky atď. Na druhej strane, transplantológia priniesla do urológie nové formy aktivity a rozšírila pole jej pôsobnosti po stránke technickej (chirurgia retroperitonea, autotransplantácie obličiek pri léziách distálneho močovodu, extrakorporálna chirurgia obličky pri nádoroch alebo anomáliách). To isté sa týka vzťahu transplantológie a nefrológie, imunológie, kardiológie, hepatológie a ďalších disciplín.

Zásluha za zavedenie transplantácie obličiek na Urologickej klinike LF UK, a tým aj na Slovensku, patrí Dérerovej nemocnici na Kramároch, Lekárskej fakulte UK a Slovenskej zdravotníckej univerzite, teda inštitúciám, ktoré mali v radoch svojich pracovníkov erudovaných ľudí, ochotných a schopných uskutočniť toto náročné dielo. Ono bezpochyby pozitívne ovplyvnilo úroveň a ďalší vývoj slovenského zdravotníctva a lekárskej vedy.

Výsledky, ktoré sa dosiahli na Urologickej klinike v Bratislave, sú výsledkom spoločnej práce lekárov a sestier. Na Urologickej klinike pracujú vzdelané, skúsené a obetavé zdravotné sestry, ktorým patrí vďaka a úcta za ich namáhavú a zodpovednú prácu. Ich nadšenie a obetavosť často prekračujú pravidelné nároky na prácu, ktorú vykonávajú aj na úkor svojich rodín.

Záverom treba zdôrazniť, že transplantácia obličky ako súčasť integrovaného dialyzačno-transplantačného programu, je veľmi úspešnou liečebnou metódou, ktorá pacientom podstatne zvyšuje kvalitu života a umožňuje im efektívnu zdravotnú, pracovnú, rodinnú i sexuálnu re-

habilitáciu. Transplantácia obličky je orgánovou transplantáciou, ktorá umožňuje značné finančné úspory, pretože v porovnaní s hemodialýzou liečbou je podstatne lacnejšia. Liečba hemodialýzou stojí cca 25 000 až 30 000 Euro (800 000 až 1 mil. Sk) pre jedného pacienta za rok. Náklady na transplantáciu obličky sú podstatne nižšie – prvý rok po transplantácii obličky sú okolo 50–60 %, v ďalších rokoch náklady klesajú na 20–30 % nákladov vynakladaných na dialyzačnú liečbu.

Počet transplantácií obličiek na Slovensku je stále nedostatočný a to i napriek podstatnému zvýšeniu počtu transplantácií v posledných rokoch. K zlepšeniu tejto situácie môže viesť len intenzívna odborná komunikácia a spolupráca pracovníkov transplantačných centier s lekármi, ktorí sa podieľajú na identifikácii potencionálnych mŕtvych darcov orgánov – anesteziológmi, neurológmi, traumatológmi, rádiológmi a odborníkmi ďalších špecializácií. Za rovnako významný aspekt transplantačného programu pokladáme aj porozumenie zo strany nezainteresovanej medicínskej aj laickej verejnosti. Aj preto sa laickej verejnosti prezentujú poznatky odborné, (aby ľudia vedeli, že aj taký vážny, nedávno smrteľný stav, akým je zlyhanie obličiek, sa dá efektívne liečiť), aj problémy etické, morálne aj religiózne, ktoré súvisia s odbermi a transplantáciami orgánov (nielen obličiek). Za rovnako dôležitú treba pokladať edukáciu pacientov liečených pre chronickú renálnu insuficienciu a osvetovú činnosť, ktorá môže viesť k zvýšeniu počtu odberov obličiek od živých príbuzných aj nepríbuzných darcov.

Ján Breza, Vladimír Zvara

prof. MUDr. Ján Breza, DrSc.

Urologická klinika LF UK
Limbová 5, 833 05 Bratislava
janbreza@hotmail.com

